

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 3, Sayı: 15, Eylül 2015, s. 236-245

Derya KILIÇKAYA[1]

BİR MEKTUP-ROMAN OLARAK "İKİNCİ DÜNYA"

Özet

Samim Kocagöz tarafından 1938 senesinde yayımlanan "İkinci Dünya" romanı, kullanılan mektup anlatım tekniği ile dikkat çeker. Büyük bir kısmı mektuplardan meydana geldiği için, mektup-roman olarak nitelendirdiğimiz eser, monofonik; yani tek sesli bir mektup-romandır. "İkinci Dünya"da, anlatıcı olarak karşımıza sadece mektup yazarı çıkmaz. Eserde aynı zamanda, o-anlatıcı da mevcuttur. Bu eseri, diğer mektup-romanlardan ayıran en önemli özellik ise anlatıcısının erkek olmasıdır. Genellikle, bu tür eserlerde mektup yazarları; yani ben-anlatıcılar kadınlardan oluşmaktadır. "İkinci Dünya" ise erkek anlatıcılı bir mektup-romandır. Makalemizde, bu eseri mektup-romanların özellikleri çerçevesinde ele almaya çalışacağız. Bunu yaparken, gerektiğinde eserdeki mektuplardan da örnekler vereceğiz. Böylelikle, Samim Kocagöz'ün bu çok bilinmeyen romanını tanıtmış olacağız.

Anahtar Kelimeler: Mektup, Roman, "İkinci Dünya", Samim Kocagöz, teknik.

AS A LETTER-NOVEL THE "İKİNCİ DÜNYA"

Abstract

Samim Kocagöz published in 1938 by "Second World" novel, draws attention to the letter narrative technique used. Because a large portion of the letter occurred, we called letter-fiction work, monophonic; a letter-novel that one voice is. "İkinci Dünya", the letter writer only dilemma we face as narrator. Also at work, it is also available narrator. This work, and the other letter-most distinctive feature of the novel is the narrator men. Generally, the letter writer in such works; I-narrators are women. "İkinci Dünya" is male narrator is a letter-novel. In our article, we will try to handle this work in the context of the characteristics of the letter-novel. In doing so, we give examples of the letters in the work needed. Thus, Samim Kocagöz this will be introduced many unknown novel.

Key Words: Letter, Novel, "İkinci Dünya", Samim Kocagöz, technic.

GİRİŞ

Türk romanında bir anlatım tekniği olarak mektubun kullanıldığı ilk eser, Ahmet Mithat Efendi'nin 1870 yılında yayımladığı "Felsefe-i Zenan"dır. (Karataş, 2012: 2178) Daha sonra yaygınlaşacak olan bu tekniği, 1890'lı yıllarda Mizancı Murat ve Fatma Aliye de

[1] Dr., Kocaeli Üniversitesi, Türk Dili Bölümü, deryakilickaya85@gmail.com

kullanmışlardır.[2] Samim Kocagöz'ün 1938 senesinde, "acemilik devresinde"[3] yayımladığı ilk romanı "İkinci Dünya", bir mektup-roman olarak, anlatım tekniği ile dikkati çeker. Büyük bir kısmı mektuplardan oluşan eserde kullanılan teknik, roman sanatı bakımından incelenmeye değerdir. Bu makalede, Samim Kocagöz'ün "İkinci Dünya" romanı, mektup anlatım tekniği bağlamında değerlendirilecektir. Mektup-romanın biçim özelliklerinin, bu eserde ne kadar yer aldığına bakılacak ve roman, mektup anlatım tekniği bakımından sınıflandırılacaktır. Eser, anlatıcının sesi açısından da değerlendirmeye tabi tutularak tasnif edilecektir. Her ne kadar Samim Kocagöz, "İkinci Dünya"yı beğenmeyip, "Bence hiçbir özelliği yoktur."[4] demiş olsa da biz, bu romanın mektup tekniği gibi önemli bir özelliği barındırdığını düşünüyoruz. Bu kitabı yazdığı ve yayımladığı için pişman olan Samim Kocagöz, daha sonra kırklı yıllarda yayımladığı hikâyeleri ile okuyucuyu şaşırtır; çünkü "İkinci Dünya"dan sonra, edebî bakımdan çok yok kat etmiş, kendini toparlamıştır.[5]

Samim Kocagöz'ün bu ilk romanı, sonra yayımladıklarından bir hayli farklıdır ve pek çok yönüyle sonrakilerden ayrılır. Bu ilk romanında romantik bir tutum takınan Kocagöz, daha sonraki yazın yaşamında ise toplumcu-gerçekçi anlayışla eserler verecektir. Dolayısıyla bu eser, toplumcu- gerçekçiliği ile bilinen Samim Kocagöz'ü, bize göstermemektedir. Gençlik yıllarında yazılmış, "İkinci Dünya"yı bu yüzden, yazarın diğer eserlerinden ayrı tutmak gerekir.[6] Eserin isminin nereden geldiğine bakarsak şu görülür: "İkinci Dünya"dan kasıt, hayâl âlemidir. Kitabın başlangıç yazısında, bu durum "ihtiyar romancı" tarafından açıklanmıştır. (Taş,1993 :238)

Mektuplardan oluşan romanın kurgusunun sağlam olduğu söylenebilir. Ancak, romanda her soruya cevap verilmez, bu da okuyucunun kafasında bazı soru işaretlerinin kalmasına sebep olur. Mesela Yurdagül'ün, Murat'ın aşkına neden cevap vermediğini öğrenemeyiz. (Taş, 1993, 240) Romanın dili, düzgün ve anlaşılırdır. Merak ögesinin ön planda olduğu eserin, akıcı olduğu ve kolay okunduğu söylenebilir. Ancak, eserin büyük kısmını oluşturan mektuplarda, dağınık bir anlatım söz konusudur. Mektup yazarı, konudan konuya atlamış ve aklına her geleni, hissettiği her şeyi anlatmaya çalışmıştır. Mektup yazarının

---

[2] "*Mektup tekniği (epistolary technique), nazımda olduğu gibi nesirde de, özellikle roman ve hikayede daha yaygın biçimde kullanılan anlatım tekniklerinden biridir. Mektuplu roman (epistolary novel) olarak adlandırılan türün ilk örneklerine daha Tanzimat dönemi Türk edebiyatında rastlanması hayli dikkat çekicidir. Bu durum, Batı'dan yeni alınan ve henüz gelişmekte olan romana okuyucunun alıştırılmasıyla ilgili olsa gerektir. Bir anlatım yeniliği olarak ilk önce Ahmet Midhat'ın Felsefe-i Zenân (1870) ve Mizancı Murat'ın Turfanda mı Yoksa Turfa mı? (1890) romanlarında denedikleri bu tekniği, Fatma Âliye Levâyih-i Hayat (1898) adıyla biraraya getirdiği yazılarında kullanır.* " Ali Donbay, "Edebiyatımızda 'Mektup' Türü İle İlgili Başlıca Çalışmalar", **Erdem,** S. 61, 2011, s.98.

[3] "*Şimdiye kadar 7 roman, 6 tane de hikaye kitabı yayınlamıştır. Romanlarından ilki büyük hikâye ölçüsünde ve 1940'tan önceki acemilik devresine aittir. Buna göre aslında kitap düzeninde çıkmış altı romanı var demektir.*" Tahir Alangu, **Cumhuriyetten Sonra Hikaye ve Roman Öncüler,** Cilt 2, İstanbul Matbaası, İstanbul, 1965, s. 330-331.

[4] "*Bazı eleştirmeciler, 'Samim Kocagöz öyküden romana geçti…' diye yazmıyorlar mı, bütün cinler başıma toplanıyor. Bir yazar için öyküden romana geçti demek, akıllarınca yazara övgü olsa da öykü sanatına saygısızlıktır. Ben, öyküden önce roman yayınladım kitap olarak. İkinci Dünya adlı romanım 1938'de basıldı. Bu talihsiz kitabımı biraz sabırlı olsaydım, yayınlamazdım. Lise sıralarında yazdığım bu kitabımın bence hiçbir özelliği yoktur. Ancak derli toplu düşünebilme, derli toplu yazabilme yeteneğimi gösterir.*" Samim Kocagöz, "Olaylar. Gerçekler Türk Dil Kurumu Ödüllerini Kazananlar", **Türk Dili,** Cilt XIX, Sayı 206, Kasım 1968, s.143.

[5] "*'İkinci Dünya' (1938)nın, sonradan yazarını da pişman eden, bizde pek yaygın klişeci aşırı duygulu romantizminden sonra, ikinci kitabı 'Telli Kavak'taki (1941) hikâyelerini okuyanlar, Kocagöz'ün bu kadar az bir zaman içinde kendini toparlayışına, ilk yolunun tam karşısındaki bir sanat anlayışına geçivermesine şaşmışlardı.*" Tahir Alangu, **Cumhuriyetten Sonra Hikaye ve Roman Öncüler,** Cilt 2, İstanbul Matbaası, İstanbul 1965, s. 331.

[6] "*Samim Kocagöz kırk sekiz yılı aşkın yazın yaşamında çok güçlü gözle yetenekleriyle kırsal kesimin insanlarını, birbirleriyle olan ilişkilerini, göl ve toprak sorunlarını, ilkel tarımdan makinalı tarıma geçişin getirdiği bozuklukları, emek-sömürü zincirini dile getirdi.*" Hikmet Çetinkaya, **Çağımızın Üç Tanığı,** Günizi Yay., İstanbul, 2004, s. 109.

çağrışımları sebebiyle, konu dağılmıştır. Üstelik eser, fazlasıyla romantiktir. Aşırı duygulu cümlelerin yer aldığı romanda, bu duyguya eşlik edecek düzeyde tasvirler de yer alır.[7] Bu fazla romantiklik, kimi zaman roman okuyucusunu sıkmakta ve bıktırmaktadır. Ancak, duygulu cümlelerin başarılı edebî sanatlarla örüldüğünü de belirtmek gerekir.[8] Eserde, sadece mektup tekniği kullanılmamıştır. Üstkurmacayı gösteren özellikler de mevcuttur. Bunun en büyük kanıtı ise romanda, ayrıca bir kurmacanın anlatılıyor olmasıdır. Eser, esasen roman yazan bir insanı anlatmaktadır. Kitabın içinde bir başka roman vardır ve bu romanın yazarı, karakterlerden biridir. Kısacası eser, bir romanın romanıdır ve yazar Samim Kocagöz, üstkurmacadan habersiz bir şekilde de olsa, eserinde buna yer vermiştir.

Romanda, karışık bir aşk hikâyesi anlatılmaktadır. Romanın esas kahramanı ve mektupların yazarı Murat'tır. Murat, esasında tarih bilimiyle ilgilenen, ilmî yönü olup kitaplar, tetkikler ortaya koyan biridir. Yıllar sonra, Ege'de[9] bulunan "C" kasabasına tekrar döner. Burada, eskiden tanımış olduğu insanlarla karşılaşır. Bu kişilerden biri de kendinden yaşça küçük olup, Murat'a "ağabey" diye hitap eden Nihal'dir. Nihal, küçüklüğünden beri Murat'ı sevmektedir. Onu yıllar sonra karşısında görünce, duyduğu aşk daha da kuvvetlenir ve Murat'a açılır. Murat da Nihal'i sever; fakat ona bir türlü tam manasıyla bağlanamaz. Hep bir tereddüt halindedir. Biz, Murat'ın tereddütlerinin nedenini romanın ilk kısmında anlayamayız. Romanın ileri bölümlerinde, Murat'ın Nihal'e tam anlamıyla bağlanamamasının sebebi ortaya çıkar: Yurdagül. Murat, geçmişte Yurdagül isminde birini sevmiştir. Ancak Yurdagül, aynı sevgiyi Murat için beslemez. Üstelik Murat'ın mektuplarının tamamını yazdığı arkadaşı\dostu da Yurdagül'ü sevmektedir. Murat, içinde Yurdagül'ün aşkı olduğu halde, sırf Nihal'i mutlu etmek için onunla evlenir. Kimi zaman mutlu olurlar, Murat bütün dertlerini unutmuş görünür. Nihal'e âşık olduğunu zanneder. Ta ki Yurdagül tekrar karşısına çıkana kadar. Yurdagül, Murat'ın yaşadığı kasabaya gelir ve onunla yakınlaşır. Sonrasında ise yine ortadan kaybolur. O günden sonra Murat perişan olur. Kendini içkiye verir ve bir gün içkili vaziyette iken merdivenlerden düşerek ölür. Nihal, yaşamaya devam eder. Yaşlandığında, onunla karşılaşıp arkadaş olan ise romanı meydana getiren "ihtiyar romancı"dır. O da Nihal'e ilgi duymaktadır. Nihal'in elinde bulunan mektupları alarak, bu romanı yazmaya koyulur. Amacı, hem Nihal için bir şeyler yapmak hem de eski başarılı günlerine geri dönebilmektir.

I- Mektup Tekniği Açısından Romana Genel Bakış

Evren Karataş, mektup-romanlarla ilgili yazdığı makalesinde, Ömer Çakır'ın 2005 yılında tamamladığı, "Türk Edebiyatında Mektup" isimli doktora tezindeki sınıflandırmaya yer vermiştir. (Karataş, 2012: 2182) "İkinci Dünya" romanını, bu sınıflandırmaya uyarladığımızda, karşımıza şu tablo çıkar:

a.Tek Seslilik veya Çok Seslilik Açısından: Tek-sesli mektup-roman. "İkinci Dünya"yı mektup-roman türleri açısından incelersek, eserde tek-seslilik olduğunu görürüz. İki tür mektup roman vardır. Birincisi, tek sesli mektup-romandır. Bu kitaplar, tek kişinin yazdığı mektuplar

---

[7] "*Daha lise sıralarındayken, 16 yaşlarında yazı yazmağa başladı. (1932), bizde benzerleri çok görülen duygulu bir masa başı romanı yazdı: 'İkinci Dünya' (1938)*" Tahir Alangu, **Cumhuriyetten Sonra Hikaye ve Roman Öncüler,** Cilt 2, İstanbul Matbaası, İstanbul, 1965, s. 329.

[8] "*Aşırı denilebilecek derecede romantik bir aşk hikayesinin biraz abartılarak anlatıldığı romanda, tertip ve muhteva arasında monoton da olsa bir ahenk vardır. Hem zaman, hem mekan, hem de şahıslar romantik bir aşk etrafında birleşirler. Merkez Murat'tır. Bütün olaylar onunla şekillenir.*" Songül Taş, **Samim Kocagöz Yazar-Eser-Üslûp,** Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1998, s. 88.

[9] "*Yaşar Kemal, her yazarın bir Çukurovası vardır, der. Samim Kocagöz'ünkü de, Ege, özellikle Söke'dir. Onun öykü ve romanlarının konusu, ana izleği çoğunlukla bu yöre ile ilgilidir.*" Feridun Andaç, "Öyküden Romana Samim Kocagöz", **Varlık,** Sayı 982, Temmuz 1989, s. 13.

üzerine kurulur. İkincisi ise çok sesli mektup-romandır.[10] Bu tür eserlerde, mektup yazan kişi sayısı birden fazladır. Değişik kişilerin mektupları görülür. (Kefeli, 2002: 36) “İkinci Dünya” ise tek sesli bir mektup-romandır. Eserdeki mektupların tamamı Murat’a aittir. Murat, bu mektupları arkadaşına\dostuna yazar. Hem Murat, hem de Murat’ın arkadaşı, Yurdagül’ü sevmektedir. Hayat, aşk, Nihal ve Yurdagül hakkındaki düşündüklerini\yaşadıklarını arkadaşıyla paylaşır. Ancak, biz bu mektupların karşılığını; yani Murat’ın arkadaşının mektuplarını okuyamayız. Dolayısıyla, mektuplar tek taraflıdır.[11]

Kimileri de anlatıcının sesi açısından mektup-romanları üçe ayırır:

1-Monofonik: Mektuplar, tek bir anlatıcı tarafından bir sevgiliye veya bir sırdaşa yazılır.
2-Bifonik: Esas muhatap, diliyle, sesiyle var olur. Anlatıcı ve muhatap, birbirlerinin yerini alırlar.
3-Polifonik: İkiden fazla anlatıcının bulunduğu mektup- romanlar. Çok-sesli bir ben-anlatıcı konumu vardır. (Dereli, 2010: 7) Bu sınıflamaya baktığımızda, “İkinci Dünya”nın monofonik bir mektup-roman olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü mektuplar tek bir anlatıcı tarafından bir sırdaşa yazılmıştır ve biz, muhatab mektuplarını okuyamadan, anlatıcı vasıtasıyla, muhatabın düşüncelerini öğrenmiş oluruz. Anlatıcı ile muhatabın konumu, mektup-romanı diğer birinci teklik şahıs anlatılardan ayıran temel özelliktir. Üstelik mektup romanın olay örgüsünün neredeyse tamamının mektuplarla sağlanması, dolayısıyla yazarın anlatıcı konumu taşımaması, üçüncü teklik şahıs anlatıcının ise ya hiç bulunmaması ya da mektup- yazarları üzerinde bir otoriteye sahip olmaması, mektup romanda mektup yazarlarının anlatıcı görevi üstlenmesine yol açar.(Dereli, 2010: 5) “İkinci Dünya”da, ben-anlatıcının yanı sıra, üçüncü teklik şahıs anlatıcı da vardır. Ben-anlatıcı Murat iken, diğeri “ihtiyar romancı”dır. Ancak, “ihtiyar romancı”nın mektup yazarı üzerinde bir otoritesi söz konusu değildir. Mektuplar, eserin tamamına hâkim olmayıp, genelinde görüldüğü için, romanda birden fazla anlatıcı vardır. Bu anlatıcılardan biri, mektupların yazarı; yani ben-anlatıcı; diğeri ise bu mektupları elde ederek roman yazmaya karar veren “ihtiyar romancı”; yani o-anlatıcıdır. Eserin geneline ben-anlatıcı hâkimdir; dolayısıyla mektuplar, romanın inandırıcı olmasına yardım etmişlerdir.[12] Bunun yanı sıra, mektuplar esere bir samimiyet katmış ve kahramanın iç dünyasını daha iyi anlamamızı sağlamıştır.[13] “İkinci

---

[10] Halide Edip Adıvar, “Handan” romanında hem tek sesli hem de çok sesli mektuplara yer vermiştir. İki ayrı mektup-roman tekniğini bir arada kullanmıştır. Emel Kefeli, **Anlatım Tekniği Olarak Mektup,** Kitabevi, İstanbul 2002.

[11] “*Yine mektubun kullanıldığı edebiyat metinlerinde yalnızca “gönderenin” mektubuna yer veren metinler de çok önemlidir. Hatta yalnızca “gönderenin” mektubundan ya da mektuplarından oluşan mektup-hikâye ya da mektup-romanlarda bu türün/biçimin bütünüyle “gönderen”in kendi öznesini kurgulamasına hizmet ettiği düşünülebilir.*” Meriç Kurtuluş, “On Dokuzuncu Yüzyılda Kadınların Özgürleşme ve Dayanışma Alanı: Mektup”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi,** Cilt 1, Sayı 2, 2012, s. 63.

[12] “*Mektup, romanın bünyesine dahil olduğunda roman yazarına çeşitli olanaklar tanır. Öncelikle roman olay ağırlıklı olmaktan çıkar ve durum ağırlıklı bir yapı kazanır. Bunun dışında roman anonim yapıdan uzaklaşarak birey odaklı hâle gelir. Zira mektuplar birinci tekil kişi ağzından nakledilen metinlerdir. Ayrıca mektuplar kahramanların duygu dünyalarını bir aracı kullanmaksızın doğrudan anlatmalarını kolaylaştırır. Bu yönüyle de mektuplar romana canlılık kazandırır. Birden çok kahramanın ağzından yazılan mektuplar farklı bakış açılarının ve anlatıcıların metne dâhil edilmesini sağlar. Böylece roman hareketlilik kazanır. Bu çoğul bakış açısı okur açısından da yararlıdır.*” Evren Karataş, “Mektup-Roman Tekniği ve Türk Romanından İki Örnek: Mektup Aşkları ve Kedi Mektupları”, **Turkish Studies,** Volume 7\4, 2012**,** s. 2180.

[13] “*Mektup ya da hatıra defterlerinin anlatım tekniği olarak kullanıldığı romanlarda “ben anlatıcı” yer alır. “Ben anlatıcı” roman türü için gerekli olan “lirik sıcaklık”ı sağlamak hususunda “anlatı dünyasının içindedir ve bu durum onun için adeta bir kaderdir”. “Ben anlatıcı”nın kullanıldığı eserlerde aktarım ve yansıtma “ben-anlatım” biçimiyle sunulduğu için böyle bir bakış açısıyla (“tekil bakış açısı”) okuyucuya yansıyan değerler “o anlatım”a kıyasla daha “doğal” ve “sıcak” bir renk/hava taşır. Bu özellik, okuyucuyu etkilemek ve onu romanın dünyasına*

Dünya"da, romancı fazla konuşmaz, olayları genellikle Murat anlatır. Romancının susup, kahramanların konuşması, mektup-romanın özelliklerinden biridir. (Kefeli, 2002: 35)

b.Mektubun Romandaki Yeri Hakkında: Mektubun kurguda belirleyici bir rol oynadığı mektup-roman. Mektup tekniği, roman türünde genellikle iki şekilde kullanılır. Biri, romanın müstakil ve peş peşe gelen mektuplarla şekillenmesi, diğeri ise tekniğin romanın genelinde ve gerektiğinde kullanılmasıdır. (Tekin, 2004: 227) "İkinci Dünya", mektup tekniği bakımından ikinci sınıfta yer alır. Roman, baştan sona mektuplardan oluşmaz. Eser, "Başlangıç" adı verilen bölümle başlar ve burada anlatıcı "ihtiyar romancı"dır. Başlangıçtan sonra "Mektuplar" adı verilen birinci kısım başlar. Burada peş peşe tam on iki mektuba yer verilmiştir. Mektuplar bittikten sonra, ikinci kısım başlar ve yine anlatıcı olarak karşımıza "ihtiyar romancı" çıkar. İhtiyar romancının anlatımından sonra ise "Murad'ın Son Mektupları" adı verilen kısım başlar. Burada yine peş peşe altı mektuba yer verilir. Bu mektuplardan sonra ise romanın üçüncü kısmı ile karşılaşırız. Üçüncü kısımda ihtiyar romancı, "sevgili karilerim" diyerek söze başlar ve Nihal'le aralarında geçen diyaloğu aktarır. Biz, Murat'ın hazin sonunu bu kısımda Nihal'in ağzından öğreniriz.

c.Mektubun İşlevi Açısından Mektup-Roman: Mektup- romanlarda yer alan mektuplar, konuları bakımından incelendiğinde, üç farklı şık ortaya çıkar:

1- Gerçeği değiştiren mektuplar: Gizli kalmış duyguların ifşası.
2- Gerçeğin değişimini anlatan mektuplar: Ölüm, doğum, evlilik gibi olayları anlatabilir.
3- Gerçeği müdahalesiz ifade eden mektuplar: Yaşanmakta olan bir olay hakkında bilgi verebilir. (Kefeli, 2002: 40)

"İkinci Dünya"da yayımlanan mektuplara baktığımızda, konu bakımından her üç tarza uygun mektuplarla karşılaşırız. Gerçeği değiştiren mektuplara, Murat'ın birinci kısımda yer alan üçüncü mektubu örnek gösterilebilir. Bu mektupta, gizli kalmış duygular açığa çıkar. Murat, Nihal'den hoşlandığını ifşa eder:

"*Nihal'le can ciğer arkadaş oldum. Hüsnü niyetim, kalbim, bütün heyecanlarım sigortalı. Boş bulunan bir adamın iliklerine kadar işleyebilecek, yeşil gözlerinin şehvetli bakışları benim kalbime ve dilime sık sık güzel bir kız olduğunu tekrarlamaktan başka bir şey yapamıyor.*" (Kocagöz, 1938: 13)

Eserde, gerçeğin değişimini anlatan mektuplara da yer verilmiştir. Murat, Nihal'le evleneceğini arkadaşına mektupta şöyle anlatır:

"*Kış artık geliyor. Üç dört ay sonra baharda Nihal'le evleniyoruz. Benim, yavaş yavaş kendisine yaklaştığımı zannediyor. Ben de aynı tahmindeyim.*" (Kocagöz, 1938: 43)

Gerçeği olduğu gibi ifade eden mektuplara, romanın ikinci kısmından örnek verebiliriz. "Murad'ın Son Mektupları" arasında yer alan altıncı mektup, haber ve bilgi verir niteliktedir:

"*Sana teessüf ile haber vereyim ki; artık ihtimam ile kurmuş olduğumuz saadetim yıkıldı… Bir haftadır gece ile gündüzümü şaşırdım. Sükûnumu bozan hayatımı tekrar alt üst eden şey, senin haber verdiğin tehlike… Kendimi güya dayanır farz ettim. Artık kalem elime ağır geliyor. Sana uzun uzun hislerimi duygularımı yazamayacağım.*" (Kocagöz, 1938: 58)

Bu mektupta Murat, Yurdagül ile karşılaşmasını ve sonrasında yaşananları arkadaşına aktararak, haber ve bilgi vermiş olur.

çekmek için bir avantajdır." Mehmet Güneş, "Türk Edebiyatında Unutulmuş Bir İsim: Hikmet Şevki ve Aşk Mahkûmu Romanı", **TÜBAR,** C.XXX, Güz, 2011, s. 129.

ç.Yazarın Konumu Açısından Mektup Anlatım Tekniği: Müellifin istinsah ettiği mektup. Roman, "ihtiyar romancı"nın istinsah ettiği mektuplardan oluşur. Bunu ihtiyar romancı, ikinci kısımda şöyle açıklar:

"*Murad'ın, arkadaşına yazdığı mektuplar burada bitti. Daha doğrusu birçok mektuplar arasından seçtiklerim bu kadar. Bu mektuplardan okuyucularım şüphesiz, Murad'ın başından büyük bir macera geçtiğini hissetmişlerdir. Elimizdeki hatıra defterinden Nihal'le, çocukluklarından sonra, buluşmadan evvel Murad'ı saran, sarsan bu maceranın hikâyesini kolayca öğrenecektik. Fakat maalesef olmadı… Sebebini izah edeyim: Okumuş olduğunuz mektupları kopya etmiş, bitirmiştim. Artık Murad'ın asıl can alıcı hikâyesine başlamak üzere; hatıra defterini karıştırıyordum. Her sahifesini heyecanlara kapılarak okuyor ve size kopya edebileceğim yerleri işaretliyordum. Ne yapalım ki okumak sadece bana nasip oldu sevgili karilerim…*" (Kocagöz, 1938: 47)

d.Yazarın Cinsiyeti Açısından Mektup-Roman:

1- Müellifin Cinsiyeti Açısından: Erkek yazar.
2- Mektup Yazanın (Kahramanın) Cinsiyeti Açısından: Erkek Mektupları

Teknik olarak incelendiğinde, mektupların okuyucuya iki aşamada ulaştığı görülür.

1- Mektupları yazan: Asıl kahraman
2- Mektupları derleyen, gözden geçirerek yayınlayan yazar. (Kefeli, 2002: 31)

"İkinci Dünya"da mektupları yazan asıl kahraman Murat'tır. Mektupları derleyip yayınlayan yazar ise "ihtiyar romancı" olarak karşımıza çıkan roman kahramanıdır.

Kimi mektup-romanlarda, mektup ve hatıratın bir arada kullanıldığı görülür. (Kefeli, 2002: 38) Romandaki "ihtiyar romancı"nın verdiği bilgiye göre, "İkinci Dünya" da böyle bir roman olacaktı; yani hem mektuplara hem de hatırata yer verilecekti. Ancak, Murat'ın mektuplarını yazdığı arkadaşının, duruma itiraz etmesi yüzünden, "ihtiyar romancı", Murat'ın hatıra defterini eserinde kullanamaz:

"*Yeni eserimin eski karilerime bu ihtiyar halimde beni bir kere daha hatırlatacağını; hem de münekkitlere bana ihtiyarladı artık yazamaz diyen münekkitlere güzel bir cevap olacağını düşünerek hararetle, sevinçle çalışıyordum. Beni bir bayın görmek istediğini söylediler kabul ettim. Alnı geniş, yüzü uzun, gözleri mavi ve küçük, burnu düzgün, uzun boylu bir zat çalışma odama girdi. Üzerinde koyu renk iyi dikilmiş bir kostüm vardı. İlk bakışta sinirli, hassa olduğunu beni süzüşünden anladım. Kendisine masamın yanında yer gösterdim. Koltuğun ucuna ilişti. Hemen hiç mukaddemeye lüzum görmeden kendisini tanıttıktan sonra: 'Murad'ın arkadaşıyım' dedi sonra beyaz saçlarını sinirli parmakları ile karıştıra karıştıra sözüne devam etti: 'C…'ye biraz işim düştü. Arkadaşımın karısını göremeden geçemezdim. Dün kendisini ziyarete gittim. Sizin arkadaşımın hayatını kaleme aldığınızı öğrendim. Ve bu romanı yazmaktan vazgeçmenizi ricaya geldim' şaşırdım… Muradı kim ve nereden tanıyacaktı. 'C..'liler ise bu vak'ayı benden iyi biliyorlardı. Fikrimi Murad'ın arkadaşına söyledim. Aramızda uzunca bir münakaşa oldu. Sonunda; mektuplar haydi ne ise fakat defterin neşrine asla razı olamam diye bağırdı.*" (Kocagöz, 1938: 48)

Bahsi geçen arkadaşın, Murat'ın hatıra defterinin yayınlanmasına razı olmamasının nedeni ise defterde Yurdagül'ün bahsinin geçmesidir. Bu arkadaş da Murat gibi Yurdagül'ü sevmektedir. Bu yüzden, Yurdagül'ün adının geçtiği ve anlatıldığı bir defterin romanlaştırılmasını istemez. Bu müdahale ile roman, hatıra defteri olmaksızın yazılır.

Mektup-romanlar kişisel, özel mektuplardan oluşur. Özel mektuplar karakterlerin kişisel tecrübelerini, bu tecrübelerle başa çıkma süreçlerini, kendilerinin değişimini yansıtır. (Dereli, 2010, 2) "İkinci Dünya" da tamamen özel\kişisel mektuplardan oluşan bir eserdir. Bu mektuplar sayesinde, başkişi Murat'ın yaşadığı değişimi görürüz.

Türk edebiyatında mektup-romanlarda işlenen temalar iki ana başlıkta toplanır:

1- Sosyal Tenkit: Toplumdaki çeşitli sorunların mektupla dile getirilmesi.

2- Kadın İle İlgili Temalar: Aşk kavramı, evlilik, evlilikte uyumsuzluk. (Kefeli, 2002: 169)

"İkinci Dünya" romanı, bu bakımdan ikinci sınıfa girmektedir. Romanda, kadın ile ilgili bir tema söz konusudur. Aşk kavramı etrafında düşüncelerin dile getirildiği romanda, evlilikteki uyuşmazlık ve doğurduğu sonuçlar da dile getirilir.

II- Mektup-Romanın Biçim Özellikleri Ve "İkinci Dünya"

Janet Gurkin Altman'ın, 1982 yılında Ohio State University Press'ten çıkan, Epistolarity Approaches to a Form isimli kitabında mektup- romanın biçim özellikleri sıralanır. Bu kitaptaki bilgileri Türkçeye çevirerek aktaran ve bizlerle paylaşan kişi ise Bihter Dereli'dir. Biz, makalenin bu bölümünde, Bihter Dereli'nin Janet Gurkin Altman'dan aktardığı bilgiler çerçevesinde "İkinci Dünya"yı, mektup-romanın biçim özellikleri bakımından inceleyeceğiz.

Altman, mektup-romanın biçim özelliklerini altı temel başlık altında toplar. Birinci özellik, mektubun "arabulucu" olma özelliğidir. Mektup, iki kişi arasındaki mesafeyi kapatabildiği gibi, kişilerin arasına mesafe de koyabilir. Duruma göre, "köprü" veya "duvar" olur. Kavuşmaya işaret edebildiği gibi, ayrılıkları da yansıtabilir. (Dereli, 2010: 3) Bu özelliğe örnek olarak "İkinci Dünya"nın birinci kısmında yer alan, Murat'ın dördüncü mektubu gösterilebilir:

"*Bana fena halde kızmışsın. Galiba mektubunu da bu sefer bunun için geç yazdın. Beni bu kadar seven, anlayan bir arkadaşa malik olduğum için; mektubunun ilk satırlarını gözlerim yaşararak okudum. Bilmem ne dereceye kadar masumum? Ne yapayım? Senin tabirin ile: Şuraya 'C…'ye göçeli henüz bir mevsim olmadan yazdığım birkaç mektup hem iyi hem fena yani tezatlarla dolu.*" (Kocagöz, 1938: 14)

Mektup-romanın ikinci özelliği, mektupların sevgililer ya da sırdaşlar arasında yazılmasıdır. Mektup, iç dünyaların yansıtıldığı bir ayna veya gerçek duyguların saklandığı bir maske olabilir. (Dereli, 2010: 3) Bu özellik açısından "İkinci Dünya"ya baktığımızda, mektupların bir sırdaşa yazıldığını görürüz. Böylelikle Murat, iç dünyasını tüm şeffaflığıyla ortaya koyar. Murat, arkadaşına yazdığı ilk mektupta duygularını şöyle dile getirir:

"*Dostum kusuruma bakma, kalemi elime sana mektup yazmak için galiba en bedbin bir anımda aldım. Bütün bunlara rağmen ben gene mes'udum. Hayatın zemzem ile yıkanmış bu ulvî duygularını yudum yudum içiyorum. Buna emin ol. Her türlü saadet zaten kucaklanacak şeydir. İnsan devesini bağlamadan mütevekkil olursa; kaybettiği malı için nasıl çıldırdım; nereye gitti acaba diye de heyecan duymaz mı? Varsın devesini bağlamadan Allah'a sığınmış diye hayret etsinler. Hayrete mazhar olmak a-gülünç de olsa- büyüklüktür. Bundan sonra 'C..'den sana sık sık mektup yazmak isterim. Hiç olmazsa dertlerimi dökmüş olurum.*"(Kocagöz, 1938: 7-8)

Üçüncü özellik, mektubun şimdi odaklı olmasıdır. Mektup yazarı, şimdide yazsa da yakın geçmişte ne yaptığını ya da gelecekte ne yapacağını anlatır. Bu bir zıtlıktır. Aslında, geçmişle gelecek arasında gidip gelir. (Dereli, 2010: 3) Mektup-romanda işlenen çatışmalar, çoğunlukla şimdiki zamana veya çok yakın geçmişe aittir. Mektup yazarının çatışmaları ve bu çatışmalar karşısındaki duruşu her yeni mektupla yenilenir. Böylece değişimler, mektup yoluyla izlenir.

(Dereli, 2010: 2) "İkinci Dünya"da da mektup-romanın bu özelliğini görmek mümkündür. Eserde yer alan mektuplar ya şimdiki zamana ya da yakın geçmişe aittir. Murat, yaşadığı çatışmaları ve bunlar karşısındaki duruşunu, her yeni mektubunda anlatır. Böylelikle, biz Murat'ın yaşamındaki değişimleri mektuplar yoluyla izleriz. Murat, romanın birinci kısmında yer alan beşinci mektupta, hem yakın geçmişinden hem de geleceğinden bahseder. Yakın geçmişte kendisine bir yıldız görünmüştür. Bu yıldızın, kalbinde oluşturduğu küçücük saadet kendisi için yeterlidir. Bu mektupta, üstü kapalı bir şekilde yıldız diye bahsedilen kişi Yurdagül'dür. Okuyucu, mektupları okurken bu kapalı ifadelerdeki gerçek manayı anlayamaz. Mektuplardaki bu benzetmeler ve kapalı anlatım, ancak romanda Yurdagül'ün ortaya çıkması ile anlaşılır:

"*Bana hayatımda bir yıldız göründü o kadar… Bir daha yüzlerce sene dürbünlerimizi, teleskoplarımızı havada yıldızların arasında dolaştırsak göremeyiz. Bu öyle bir kuyruklu yıldız ki bütün seyyarelerin aksine dönüyor. Ve kalbimdeki bu kadarcık saadeti bana kâfi… Bundan sonra artık ilmî çalışmalar yapmağa karar verdim. Milletimin bugünkü ülküsüne belki küçük bir yardımda bulunabileceğimi ümit ediyorum. Tarihe karşı merakımı ve eski çalışmalarımı unutmamışsındır."(*Kocagöz, 1938, 17)

Dördüncü özellik, mektupların kapanışı ile ilgilidir. Mektup-roman iki şekilde bitebilir. Birincisi, mektupların yazılmasının bir anlamı kalmadığı bir olayın gerçekleşmesidir. Örneğin, mektup yazarlarından biri ölebilir ya da sevgililerden biri gittiği yerden geri döner. İkincisi, mektuplar esrarengiz bir biçimde ve aniden kesilebilir. Böylece, mektup-roman açık uçlu bir sonla biter. Böyle mektup-romanlarda önemli olan hikâyenin sonu değil, mektupların içeriğidir. (Dereli, 2010: 4) "İkinci Dünya" romanında, Murat'ın mektupları aniden kesilir; çünkü Murat yaşadıklarına tahammül edemeyerek esrarengiz bir biçimde ortadan kaybolur. Evini, yuvasını, karısını yüzüstü bırakıp kaçar. Son mektubunda da kaçacağından bahseder. Sonrasında ise biz Murat'ın hiçbir mektubuna rastlamayız. "İhtiyar romancı" ise romanını yarım bırakmamak adına, Nihal ile görüşmeye gider ve sonrasında neler yaşandığını onun ağzından öğrenir. Ardından da romanında, Nihal'in verdiği bilgileri aktarır. Dolayısıyla roman, açık-uçlu bir sonla bitmez. "İhtiyar romancı" sayesinde, roman yarım kalmaktan kurtulur. Murat'ın son mektubundaki cümleleri ise şu şekildedir:

"*Artık duygularımın emrini yapmak mecburiyetindeyim. Yoksa kalbimde bir boşluk; varlığımda bir boşluk hissediyorum. Her şeyi yüz üstü bırakıp kaçacağım. Karımı, evimi, herkesin mes'udum dediği yuvamı… Belki zaman beni huzuru kalb ile tekrar döndürür. Bu halimle evimde oturamam. Yurdagül ikinci defa saadetimi yıktı bu saadetimin enkazı içinde işe yarar, para edecek kıymetli bir eşya arayan serseriler gibi dolaşıyorum. Taşını toprağını ceplerime doldurmaktayım. Belki bu birkaç avuç inci, geçmiş günlerin dolgun heyecanları ile ömrümün geri kalan birkaç senesini rahat yaşarım… Evet! Sevmek… Aşka bağlanmak… İnsana göklerden, yıldızların arasından hitap eden bir ilham olacak. Artık sevgilim istediği kadar benden kaçsın, onu yalnız yalnız kalbimle arayacağım. Güneş de bir ömür kadar kısa günlerde bir kere doğar. Günün bütün hatıralarını beraber götürü…. Hayatı duyabilene yaşamak; hakikaten dünya durdukça verilen bir hediyedir. Ben bu hediye ile iktifa etmeyi, nasibime teşekkür etmeyi bileceğim…*" (Kocagöz, 1938: 66)

Mektup- romanların beşinci özelliği ise bütünlüktür. Mektup, mektup-romanın hem bir parçasıdır hem de bütününü oluşturur. Mektupların sıralanışı ve bir arada bulunmasının bir anlamı olması gibi, bu mektupların ayrı ayrı da anlamları bulunur. "İkinci Dünya"daki mektupları tanzim eden kişi ise "ihtiyar romancı"dır. Bunu, eserin başlangıç kısmında şöyle belirtir:

"*Tesadüflerin büyük yardımı ile iyi bir arkadaş olduğum bayanın bana vermiş olduğu bir yığın mektup ile hatıra defterini vakaya göre tanzim ederek şu okuyacağınız hikâyeyi vücuda getirdim. Bu vesaik bana verilirken mektupların romanda rol oynayan zatın, bir arkadaşından elde edildiği; hatıra defterinin ise gene o zattan bayana miras kaldığı söylendi.*" (Kocagöz, 1938: 4)

Altıncı ve son özellik, anlatıcı ve muhatabın konumudur. Bazen bir mektubun içinde önceki mektuptan parçalar aktarılır, bazen de anlatıcı ve muhatap peş peşe birbirlerine cevaplar yazarlar. (Dereli, 2010: 4) "İkinci Dünya"da anlatıcının mektuplarını okuruz. Ancak, muhatabın mektuplarını hiçbir zaman okuyamayız. Romanda, kimi zaman muhatabın anlatıcıya yazdığı mektuplardan cümleler aktarılmıştır. Buna örnek olarak, birinci kısımda yer alan Murat'ın dördüncü mektubu gösterilebilir:

"*Nihal ile yaptığım arkadaşlık için verdiğim izahata bakıp da sana acıdım diyorsun. Sayın dostum beni manastıra çekilmiş günahlarının affını Cenab-ı Hak'tan dileyen papazlara benzetemezsin. Çünkü sevgi hisleri; uzun çivilerle bir noktaya çakılmış, kalın iplerle bağlanmış. Zavallı ben bundan başka bir şey yapamam. Tavsiye ettiğin sükûnu Nihal'in yeşil gözlerinde nasıl ararım? Kendime, kendi aşkıma nasıl ihanet ederim? O, bir şeyden haberi olmayan zavallı kızı artık üzmeyeceğim. Fakat ne yapabilirim?"*(Kocagöz, 1938: 14)

Muhatabın düşüncelerini ancak bu şekildeki alıntılarla anlayabiliriz.

Sonuç

Türk edebiyatında mektup-roman, on dokuzuncu asır itibariyle görülmeye başlar. Mektup-roman, bünyesinde olumlu taraflar barındırdığı gibi, çeşitli olumsuzluklara da yol açabilmektedir. Mektup-romanın avantajlarından en önemlisi samimiyettir. Bu eserler, genellikle ben-anlatıcı ağzıyla yazıldığından daha inandırıcı ve samimi bulunmaktadır. Bu durum da yansıtmacı romanın inandırıcı olma gayretine uygun düşer. Diğer taraftan, bu romanlarda fazla mektup kullanıldığından, eser durağanlaşır. Mektuplarda, genellikle hisler ve düşünceler aktarıldığından, olaylara fazla yer verilemez. Bu durum da romanı durağanlaştırır. Mektup- romanın bu dezavantajına rağmen, Samim Kocagöz "İkinci Dünya" ile heyecanlı ve merak ögesinin ön planda olduğu bir eser ortaya koyar. Mektupların yazarı Murat'ın başından geçenleri, muhatabı olan arkadaşına uzun uzun ve ayrıntısıyla anlatmasından dolayı, eserde olaylara yer verilebilmiştir. Böylelikle, roman durağanlıktan kurtulur. "İkinci Dünya" mektup-romanın özelliklerine uygun bir şekilde yazılmış, içinde üstkurmacayı da barındıran bir ilk romandır. Her ne kadar yazarı Samim Kocagöz, bu eserini gözden çıkarmış ve değer vermemiş olsa da biz, mektup tekniğinin eserdeki kullanımı dolayısıyla kitaba önem veriyoruz. Romanın, Türk edebiyatında yazılmış ve yazılacak olan mektup-romanlar arasında, haklı bir yerinin olduğunu düşünüyoruz.

KAYNAKLAR

ALANGU, Tahir, (1965), Cumhuriyetten Sonra Hikaye ve Roman Öncüler, Cilt 2, İstanbul Matbaası, İstanbul.

ANDAÇ, Feridun, (1989), "Öyküden Romana Samim Kocagöz", Varlık, Sayı 982, Temmuz.

ÇETİNKAYA, Hikmet, (2004), Çağımızın Üç Tanığı, Günizi Yay., İstanbul.

DERELİ, Bihter, (2010), Mektup-Roman ve Kadın Yazarlar: Fatma Aliye, Halide Edip Adıvar ve Şükûfe Nihal Başar, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Dan. Zeynep Uysal, İstanbul.

DONBAY, Ali, (2011) "Edebiyatımızda 'Mektup' Türü İle İlgili Başlıca Çalışmalar", Erdem, S. 61.

GÜNEŞ, Mehmet,(2011), "Türk Edebiyatında Unutulmuş Bir İsim: Hikmet Şevki ve Aşk Mahkûmu Romanı", TÜBAR, C.XXX, Güz.

KARATAŞ, Evren, (2012) "Mektup-Roman Tekniği ve Türk Romanından İki Örnek: Mektup Aşkları ve Kedi Mektupları", Turkish Studies, Volume 7\4.

KEFELİ, Emel, (2002), Anlatım Tekniği Olarak Mektup, Kitabevi, İstanbul.

KOCAGÖZ, Samim, (1938), İkinci Dünya, Yeni Kitapçı, İstanbul.

KOCAGÖZ, Samim, (1968), "Olaylar. Gerçekler Türk Dil Kurumu Ödüllerini Kazananlar", Türk Dili, Cilt XIX, Sayı 206, Kasım.

KURTULUŞ, Meriç, (2012) "On Dokuzuncu Yüzyılda Kadınların Özgürleşme ve Dayanışma Alanı: Mektup", Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 1, Sayı 2.

TAŞ, Songül, (1993), Samim Kocagöz Yazar-Eser-Üslûp, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Dan. Cahit Kavcar, Malatya.

TAŞ, Songül, (1998) Samim Kocagöz Yazar-Eser-Üslûp, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara.

TEKİN, Mehmet, (2006), Roman Sanatı (Romanın Unsurları) 1, Ötüken Yay., İstanbul.